

Reja oslov v Sloveniji

Prispevki k zgodovinskimi virom do leta 1945

Reja oslov v Sloveniji je v zadnjem času pogosto v središču medijske pozornosti. Raziskovalno je reja oslov v Sloveniji proučeval Potočnik (2008). Na osnovi skupnih podatkov poročila o stanju in velikosti rej ter njihovo geografsko razširjenost. Na koncu piše, da je reja oslov v Sloveniji pretežno ekstenzivna (večinoma so na paši), da pasemska struktura ni poznana, da rejsko delo ni organizirano in da je treba živali slovenske populacije oslov še razvrstiti po pasmah. Cividini in Potočnik (2009) poročata, da je rejcev, ki bi osle redili kontinuirano, zelo malo ter da jih ima večina le leto ali dve.

Te objave in zadnje v medijih (recimo: Nedelo, 21. 4. 2013) so bile vzpodbuda za proučevanje zgodovinskih virov o reji oslov v Sloveniji do leta 1945, ki jih povzemam v tem sestavku.

Podatki o številu oslov

Podatke o staležu oslov je objavil Stefančič (1951). Avtor v podrobnem članku o slovenski živinoreji v 19. stoletju omenja osle skupaj z mulami in mezi pri statističnih podatkih. Za Kranjsko navaja za leto 1822 le pet oslov, mul in mezigov. Novak (1970) je objavil statistične podatke o reji oslov in mul po slovenskih pokrajinah od leta 1869 dalje – preglednica.

Statistični pregled od 1869 dalje

Leto	Kranjska	Slovenska Koroška	Slovenska Štajerska	Primorska	Prekmurje	Slovenija po cenzitvi	Skupaj
Osli in mule							
1869	222	90	107	4.550			4.969
1880	156	111	53	4.894			5.214
1890	195	146	77	2.863			3.281
1900	220	163	68	5.469			5.920
1910	196	273	64	5.936			6.469
1921						4.700	4.700
1931						4.570	4.570
1939						4.400	4.400

Osle in mule, ki so razširjeni predvsem v Primorju (več kot 90 % skupnega stalaža), navajajo skupaj. Pri tem opominjajo, da je mul zelo malo. Število oslov in mul je med letoma 1869 in 1910 naraščalo, razen v letu 1890, ko je velik padec stalaža, katerega vzrok ni pojasnjen. Med svetovnimi vojna-

ma se je stalaž oslov in mul ohranjal ter je bil okoli 4500 živali.

Zanimiva je tudi preglednica, ki podaja podatke o številu posameznih vrst domačih živali leta 1890 na 1000 prebivalcev na Kranjskem, Štajerskem, Koroškem in Primorskem – Stefančič (1951).

Na 1000 prebivalcev je l. 1890. živali	konj	oslov in mul	govec	ovac	koz	prašičev
Kranjska	47.6	0.4	452	107	16	190
Štajerska	52.1	0.2	545	126	32	497
Koroška	79.5	0.8	685	367	78	383
Primorska	13.9	25	197	397	12	82
Vsa Avstrija skupaj	70		167	248	32	164

Podatki v preglednici potrjujejo, da je bila reja oslov in mul razširjena na Primorskem, kjer so redili več oslov in mul kot konj. Povsem nepomembna pa je bila na Kranjskem, Štajerskem in Koroškem.

Kmetijske in rokodelske novice (Ljudska števila ..., 1901) poročajo, da so v Ljubljani 31. decembra 1900 našli med domačimi živalmi dva osla.

Zanimive objave

O reji oslov na Kranjskem poroča že Valvasor (1689), ki jih v tretji knjigi Slave vojvodine Kranjske našteje med domačimi

in žično moč. Pod člankom je zapisano, da se na Vipavskem nekdaž z osli orali in da so reja oslov zelo opustili. V nadaljevanju svetujejo, da naj kmetijske družbe v tistih deželah, kjer redijo več oslov, spodbujajo reja večjih in močnejših oslov. V ta namen naj uvozijo krepke plemenske osle in oslice iz Francije, Italije in Ogrskega. Dolenjske novice (Osel v kmetijstvu ..., 1901) pišejo, kako koristna domača žival je osel, ki ga redijo predvsem v južnih toplejših deželah. Uporabljajo tudi oslovsko meso in kožo (pergament). Posebej pozdarjajo zdravilnost oslovskega mleka. Osel je v veliko pomoč vinogradnikom. Primorski gospodar (Osli in mule ..., 1906) pozdarja koristnost oslov in mul ter zavrača predsodke do njihove reje. Na splošno so jih opozorili, Istrani pa so njihovo reja ohranjali, ker so jim bili kot delovna živalina v dobro pomoč pri obdelavi vinogradov. O koristnosti reje oslov in mul je bilo prepričano tudi kmetijsko ministrstvo, ki je spraševalo Goriško kmetijsko društvo za nasvet, kako bi jih lahko podprli. Nameravali so iz državnih sredstev kupiti čistopasemske plemenske osle irebce, ki bi jih prepustili zasebnikom ob dodelitvi državne podpore. V državni reji pa bi ostali plemenski osli žrebci, ki bi jih uporabljali za pripuščanje kobil, da bi povečali stalaž mul. Kaj je svetovalo Goriško kmetijsko društvo, nismo odkrili.

Posebej o pasmah oslov v Sloveniji

Zanimivo je, da v nobenem sestavku ni omenjena pasma oslov. Posredno lahko samo sklepamo, da so redili manjše osle,

Živinoreja

Velika verjetnost je tudi, še posebej za kraje v slovenski Istri, da so redili avtohtonega istrskega osla, ki naj bi prišel v Istro iz Grčije v 6. stoletju pred našim letjem, kot je zapisano v Istrski enciklopediji (2005) pod pojmom »magarac«. Na začetku dvajsetega stoletja so istrskega osla oplemenjevali z italijanskimi osli (iz Padove in Apulije).

Zaključne misli

V slovenskem strokovnem čitvu do leta 1945 je o reji oslov malo objav. Med domačimi živalmi, ki so jih redili na Kranjskem, jih omenja že Valvasor (1689). V Sloveniji je bila reja oslov razširjena na Primorskem, v ostalih pokrajinah pa so jih redili malo. Nepoznana ali morda bolje nepoimenovana je v strokovnih čitvih njihova pasma.

Viri

1. Cividini, Angela, Potočnik, Klemen. Reja oslov v Sloveniji. Ohranjanje biotske raznovrstnosti v slovenski živinoreji. Poročilo za leto 2009, str. 207 - 209.
2. Kako dolgo živijo živali? 26(1868)45, str. 364, Kmetijske in rokodelske novice
3. Jaksetič, Dragica. O oslih le najboljše. Nedelo 21.4.2013, str. 22
4. Ljudska štetev v Ljubljani. 59(1901)8, str. 72, Kmetijske in rokodelske novice
5. Magarac. Istrska enciklopedija, str. 463. V: istrska enciklopedija. Zagreb, 2005, 944 strani
6. Novak Vilko. Živinoreja. V: Gospodarska in družbena zgodovina Slovencev. Zgodovina agrarnih panog. Ljubljana 1970, str. 343 - 394
7. Od kod je prišla naša živina? 17(1859)39, str. 303, Kmetijske in rokodelske novice
8. Osel v kmetijstvu. 17(1901)22, str. 232, Dolnjske novice
9. Osli in mule. 2(1906)9, str. 136 - 137, Primorski gospodar
10. Potočnik, Klemen. Reja oslov v Sloveniji. Ohranjanje biotske raznovrstnosti v slovenski živinoreji. Poročilo za leto 2008, str. 416 - 420
11. Von den Thieren in Crain und zwar sonderlich von dem sogenannten Thierlein Bilch. V: Valvasor Vajkard Janez. Die Ehre dess Hertzogthums Crain:..III. Buch, Kapitel XXXI, 1689, str. 437 - 442
12. Stefančič, Ante: Slovenska živinoreja v 19. stoletju. 1(1951)1, str. 28 - 31 in št.2, str. 33 - 36 in št. 3 - 4, str. 95 - 105, Živinorjec
13. Zakaj ne rabimo oslov za poljska dela? 34(1876)28, str. 221 - 222, Kmetijske in rokodelske novice

Prof. dr. Andrej Šašhar, zaslužni profesor
Univerza v Ljubljani, Biotehniška fakulteta, Oddelek za zootehniko, 1230 Domžale